

OBSERVATORIO DE URBANISMO E INFRAESTRUTURAS

DOCUMENTO EXPLICATIVO

Plataforma Cívica Milenio

Ourense, 2026

Como se ordena e se constrúe o territorio: unha mirada civil ao espazo común.

Que é

O Observatorio de Urbanismo e Infraestruturas é unha das liñas estables de traballo da Plataforma Cívica Milenio. Atende ao modo en que se planifica, ordena, urbaniza e dota de infraestruturas o territorio ourensán: o planeamento urbanístico da cidade de Ourense e dos concellos da provincia, o solo e a vivenda, as grandes infraestruturas de transporte e enerxía, e o modelo territorial que de todo iso resulta.

O Observatorio propónse traballar neste terreo con mirada civil, rigorosa e independente: analizar, vixiar, divulgar e propoñer, en cooperación coas administracións competentes, os colexios profesionais e o tecido cívico da provincia. Non lle corresponde a conservación do patrimonio herdado —da que se ocupa o Observatorio de Cultura e Patrimonio—, senón as decisións de ordenación, planeamento e obra que configuran o espazo común e condicionan a vida cotiá.

O que o Observatorio non é: un órgano técnico de planificación urbanística ou territorial (esa función correspóndelles ás administracións competentes e aos seus equipos); unha empresa de consultaría, enxeñaría ou arquitectura; un grupo de presión vinculado a intereses construtivos, inmobiliarios ou políticos; nin unha entidade contraria por principio á obra pública ou ao desenvolvemento urbano.

O que o Observatorio si é: un espazo civil independente de seguimento, análise e proposta sobre o urbanismo e as infraestruturas da provincia; un agregador de información dispersa entre administracións, colexios profesionais, prensa especializada e academia; un interlocutor cualificado en debates públicos sobre planeamento, solo, vivenda e infraestruturas; e unha voz crítica e propositiva ante os riscos e oportunidades da transformación do territorio.

Contexto

O urbanismo e as infraestruturas condicionaron o devir recente do territorio ourensán de maneira decisiva, e seguirano facendo. Son decisións de gran calado, case sempre tomadas con prazos longos e horizonte plurixeracional, que comprometen recursos públicos cuantiosos e configuran o espazo no que se desenvolve a vida colectiva. Merecen, por iso, seguimento e análise cívica estable.

Unha anomalía urbanística sen equivalente. A planificación urbanística da cidade de Ourense constitúe o caso máis expresivo. O seu Plan Xeral de Ordenación Municipal segue sendo, no substancial, o aprobado en 1986. Décadas de parálise, con sucesivos intentos falidos de revisión, constitúen unha anomalía sen comparación doada en cidades españolas de tamaño semellante. A ausencia dun instrumento de planeamento actualizado ten consecuencias directas sobre a vida da cidade: inseguridade xurídica para a actividade económica, dificultades para a rexeneración urbana, solos con cualificacións que non responden á realidade, e unha xestión de excepción que substitúe a planificación ordinaria. Resolver esta parálise é un dos grandes retos urbanísticos da provincia.

O reto da vivenda e do solo. O acceso á vivenda alcanzable converteuse nunha cuestión social de primeira orde, tamén en Ourense, cos seus matices propios: un parque avellentado, unha proporción significativa de vivenda baleira no medio rural e nos cascos históricos, e dificultades de rehabilitación. A rexeneración dos cascos urbanos —compatible coa conservación do patrimonio, que atende o Observatorio de Cultura e Patrimonio— é á vez unha oportunidade demográfica, económica e social.

As infraestruturas como factor de transformación. A chegada da Alta Velocidade ferroviaria desde Madrid en 2021 redebuxou o mapa de conexións da provincia. A rede de autovías, articulada arredor da A-52 e a A-6, continúa expandíndose con novos eixes en distintas fases de planificación. Os encoros do Sil-Miño, as redes de saneamento, as infraestruturas enerxéticas e as telecomunicacións rurais completan un cadro de grandes decisións territoriais en curso. A mobilidade cotiá que estas infraestruturas posibilitan —urbana, rural e interurbana— abórdase de maneira coordinada co Observatorio de Servizos Públicos Locais, onde o transporte público se trata como servizo á cidadanía.

Un terreo con interlocutores, pero sen mirada cívica agregada. Na provincia operan colexios profesionais (arquitectos, aparelladores, enxeñeiros), estruturas universitarias, asociacións veciñais e entidades sectoriais con coñecemento e vontade. O que non existe é unha estrutura provincial estable que agregue información, manteña interlocución continuada coas administracións e produza posición pública sistemática sobre urbanismo e infraestruturas. O Observatorio sitúase nese oco: non para substituír a ninguén, senón para tender redes, agregar coñecemento e dar voz común cando conveña.

Que fai

O Observatorio articula a súa actividade en cinco eixes complementarios. Como no resto de observatorios da Plataforma, a activación efectiva de cada eixe será progresiva, en función dos recursos e das alianzas acadadas.

Eixe 1. Planeamento e disciplina urbanística

Seguimento dos instrumentos de planeamento da provincia, con atención prioritaria ao proceso de revisión do PXOM da cidade de Ourense e á súa tramitación. Análise da disciplina urbanística e da xestión do solo.

Seguimento detallado do proceso de revisión do PXOM de Ourense e da súa execución.

Análise dos instrumentos de planeamento das principais cabeceiras comarcais (Verín, O Carballiño, O Barco, Allariz e outras).

Atención á disciplina urbanística: licenzas, fóra de ordenación, infraccións, legalización.

Divulgación accesible do planeamento para que a cidadanía poida comprender e participar.

Eixe 2. Solo, vivenda e rexeneración urbana

Atención ao acceso á vivenda, á xestión do solo e aos procesos de rehabilitación e rexeneración urbana, coa mirada posta nas particularidades ourensás: vivenda baleira, parque avellentado e cascos históricos en busca de nova vida.

Análise da situación da vivenda na provincia: prezos, parque dispoñible, vivenda baleira, vivenda protexida.

Seguimento dos programas de rehabilitación e rexeneración urbana (ARRU, fondos europeos, plans autonómicos).

Atención á rexeneración dos cascos históricos como oportunidade demográfica, en coordinación co Observatorio de Cultura e Patrimonio.

Propostas sobre mobilización de vivenda baleira e repoboamento de núcleos.

Eixe 3. Grandes infraestruturas de transporte e enerxía

Seguimento e análise crítica dos grandes proxectos de infraestruturas que afectan ao territorio ourensán: ferroviarias, viarias, hidráulicas e enerxéticas. O Observatorio atende ás decisións de planificación, á súa xustificación e ao seu impacto territorial.

Análise dos proxectos ferroviarios (Alta Velocidade, liñas convencionais, estacións) e da súa articulación territorial.

Seguimento da rede de autovías e estradas (A-52, A-6 e novos eixes en planificación).

Atención ás infraestruturas hidráulicas e enerxéticas (encoros do Sil-Miño, instalacións de renovables) e ao seu impacto no territorio.

Análise da coherencia entre as grandes infraestruturas e o modelo territorial desexable.

Eixe 4. Infraestruturas de proximidade e solo de actividade

Atención ás infraestruturas menos visibles pero decisivas para a habitabilidade e a actividade económica: saneamento e abastecemento, telecomunicacións rurais, e solo industrial e loxístico.

Seguimento do despregamento de saneamento e abastecemento de auga no territorio, en coordinación co Observatorio de Servizos Públicos Locais.

Atención á conectividade dixital do medio rural (banda larga, cobertura) como infraestrutura básica.

Análise da oferta de solo industrial e loxístico da provincia e da súa adecuación á demanda.

Propostas sobre equipamento territorial equilibrado entre a capital e o resto da provincia.

Eixe 5. Modelo territorial e prospectiva

Mirada de conxunto sobre a ordenación do territorio provincial: a relación entre a cidade de Ourense e a súa área, o sistema de cabeceiras comarcais, o medio rural disperso e a transición de usos do solo. O eixe achega unha visión prospectiva que complementa a análise das decisións concretas.

Análise do modelo territorial implícito nas decisións de planeamento e infraestrutura.

Atención á relación cidade-rural e ao equilibrio do sistema de asentamentos.

Seguimento dos instrumentos de ordenación do territorio de ámbito autonómico que afectan á provincia.

Propostas sobre un modelo territorial cohesionado e sostible.

Para que

O Observatorio persegue cinco obxectivos articulados:

1. Facer comprensible o urbanismo.

O planeamento e as grandes infraestruturas decídense cunha linguaxe técnica que afasta a cidadanía. Traducila e facela accesible é condición dunha participación pública real.

2. Vixiar.

Unha mirada civil estable sobre o urbanismo e a obra pública detecta riscos, incoherencias e oportunidades que poden pasar inadvertidos. A vixilancia non substitúe o control institucional: complétao.

3. Acompañar a saída da parálise.

O reto do PXOM de Ourense e da planificación provincial merece unha voz cívica que acompañe, esixa e propoña ao longo dun proceso necesariamente longo.

4. Atender o reto da vivenda.

O acceso á vivenda e a rexeneración urbana son cuestións sociais de primeira orde que requiren análise rigorosa e proposta construtiva.

5. Conectar urbanismo e infraestruturas.

Non son ámbitos separados: as infraestruturas condicionan o modelo urbano e territorial. Atender ambas as materias baixo unha mesma mirada cívica achega unha visión de conxunto que a análise fragmentada non ofrece.

Como traballa

O Observatorio é unha liña de traballo permanente da Plataforma Cívica Milenio. Carece de personalidade xurídica propia: opera baixo a dirección da Xunta Directiva, cunha persoa coordinadora designada e un equipo de colaboradores que pode integrar tanto a persoas asociadas como a colaboradores externos cualificados (arquitectos, urbanistas, enxeñeiros de camiños, xeógrafos, xuristas especializados en dereito urbanístico e administrativo, economistas).

O seu método réxese por cinco principios:

****Rigor:**** toda análise e proposta baséase en evidencias verificables, documentación contrastada e argumentación técnica.

****Independencia:**** o Observatorio mantén autonomía respecto a administracións, partidos políticos, intereses construtivos e inmobiliarios. As colaboracións son posibles e desexables; a dependencia, non.

****Apertura:**** os traballos son de acceso público e reutilizables.

****Cooperación:**** o Observatorio traballa en rede con colexios profesionais, universidades, administracións e centros homólogos en Galicia, España e a Unión Europea.

****Construción positiva:**** a crítica é sempre propositiva. Non abonda con sinalar o que está mal: hai que propoñer como pode estar mellor.

Aliados naturais

O Observatorio identifica como interlocutores prioritarios desde a súa constitución:

Colexio Oficial de Arquitectos de Galicia (delegación de Ourense) e colexios de aparelladores e enxeñeiros.

Concello de Ourense (área de urbanismo) e concellos da provincia.

Deputación Provincial de Ourense e FEGAMP.

Consellería competente en materia de vivenda, solo e ordenación do territorio da Xunta de Galicia (Instituto Galego da Vivenda e Solo).

Universidades do Sistema Universitario de Galicia, en especial Arquitectura, Enxeñaría de Camiños e Xeografía.

ADIF, Ministerio de Transportes e Mobilidade Sostible, e demais administracións competentes en infraestruturas.

Confederación Hidrográfica Miño-Sil e operadores enerxéticos no relativo a infraestruturas.

Asociacións veciñais e entidades cívicas con interese no urbanismo e o territorio.

Institucións do Norte de Portugal en materia de ordenación territorial, no marco da euronrexión.

Próximos pasos

Tras a inscrición rexistral da Plataforma Cívica Milenio, e cando a primeira Asemblea ordinaria así o acorde, o Observatorio prevé as seguintes actuacións iniciais:

Designación da persoa coordinadora e do equipo inicial, idealmente con presenza de profesionais do urbanismo e a enxeñaría.

Mapa inicial dos instrumentos de planeamento vixentes na provincia e do seu estado.

Seguimento prioritario do proceso de revisión do PXOM de Ourense.

Apertura de conversas con interlocutores institucionais prioritarios, en particular o colexio de arquitectos e as áreas municipais de urbanismo.

Identificación de convocatorias de financiamento compatibles.

Deseño do primeiro programa estable de actividades, a partir dos cinco eixes definidos.

O territorio é o espazo común onde transcorre a vida de todos. Como se ordena, se planifica e se dota de infraestruturas non é unha cuestión só técnica: é unha decisión cívica que merece unha mirada atenta, rigorosa e participativa.